

Beoordelen in de BSM-praktijk

In dit artikel wil ik je stimuleren je gebruikelijke manier van beoordelen bij BSM kritisch onder de loep te nemen. Als onderwerp en voorbeeld heb ik gekozen voor het beweegonderdeel 'kogelstoten' maar dit had mijn inziens elke andere praktische opdracht binnen BSM kunnen zijn. Ik zal in dit artikel dan ook verschillende transfers naar andere domeinen binnen BSM maken. Maar natuurlijk is de vertaalslag naar LO-2 op het VMBO ook makkelijk te maken!

Door: Dennis Witsiers

De opbouw van dit artikel geeft een ontwikkeling aan van de lessen 'kogelstoten', waarbij ik bij drie verschillende beoordelingsvormen vijf lessen kort beschrijf met steeds een ander doel en andere didactische werkvorm. En welke is, landelijk gezien, het meest geschikt voor BSM?

Productbeoordeling

Toen ik startte met BSM, destijds nog LO-2, stond het voor mij als een paal boven water: het beoordelen van LO in de bovenbouw was met name gericht op het proces, want je mocht van deze leerlingen toch niet allemaal hetzelfde verwachten. Maar bij BSM was dat absoluut anders. Dat vak hadden de leerlingen bewust gekozen. Ze wisten wat er van ze verwacht zou worden. Dat hield dus in dat ik ze mocht beoordelen op het eindproduct. Net zoals bij wiskunde en Engels, want dit was net zo goed een examenvak met 'echte' cijfers. Het ging er niet meer om of ze hun best deden, maar om het behalen van het gewenste eindniveau. Keiharde cijfers! En zo zag onder andere mijn lessenserie 'kogelstoten' er dan ook uit.

Les 1

Herhalen van de afspraken die gemaakt waren in de onderbouw met betrekking tot veiligheid en mogelijke blessures; alleen stoten als ik het commando gaf en de elleboog moest constant 'hoog' zijn. Deze les was

enorm docent gestuurd. De leerlingen hadden geen enkele inspraak. Het stoten gebeurde met een halve draai, wat ook aansloot bij de onderbouw.

Les 2

Na een korte herhaling van de belangrijkste punten van vorige les, gaf ik aan dat er nog twee andere technieken zijn om de kogel vaart mee te geven, namelijk de aanschuifpas met halve draai en de anderhalve draai. Ik leerde de leerlingen beide technieken aan met de mededeling dat zij de aankomende twee lessen zelf mochten kiezen welke techniek ze wilde gaan gebruiken om de afsluitende les de kogel zo ver mogelijk weg te stoten. Ook deze les was volledig docent gestuurd.

Les 3 en 4

Leerlingen oefenden de door hun zelf gekozen stoottechniek, waarbij een medeleerlingen met behulp van observatiefor-

mulier 1 feedback gaf aan de ander. Mijn doel was natuurlijk dat leerlingen naar elkaar bleven kijken en elkaar feedback gaven maar dat was niet mijn hoofddoel. De afstand (dat was 'mijn' product) werd beoordeeld.

Les 5

Beoordelingsles; leerlingen kregen allen drie pogingen om hun kogel zo ver mogelijk weg te stoten. Het eindcijfer viel af te lezen in onderstaande tabel 1.

Productbeoordeling kan plaats vinden als je enkel gericht bent op het eindproduct. De weg waarop de BSM-leerlingen het

Elleboog hoog?

Procesbeoordeling

Omdat ik meer wilde dan alleen het beoordelen van het product, kreeg het proces meer aandacht. Daar had ik een 'educatief' observatieformulier voor gemaakt (zie website kvlo).

Les 1

Deze les was volledig gelijk met de eerste les van de voorgaande lessenserie, die gericht was op het product, met dit verschil dat deze les wel gemeten werd hoe ver dat je stoten kunt. Een zogenaamde 'nulmeeting'.

Les 2, 3 en 4

Ook deze lessen waren volledig gelijk aan de lessenserie zoals die hiervoor beschreven is. De nadruk lag nu wel meer op het coachende aspect van de les. We gingen tenslotte het proces beoordelen, dus dien-

den we het proces ook te monitoren. De leerlingen moesten wel een doel (afstand) aangeven.

Les 5

De afstand werd gemeten, net zoals in les 5 van de vorige serie. Het eindoordeel van kogelstoten was nu niet de absolute afstand maar de vooruitgang die de leerling geboekt had in de afgelopen drie lessen. De leerling krijgt een beoordeling voor de vooruitgang die hij/zij hadden gemaakt: het verschil in afstand (de groei).

Als docent geef je met een procesbeoordeling aan dat je de weg naar het bereiken van het eindproduct belangrijker vindt dan het eindproduct an sich. Daarmee wordt de ontwikkeling, de groei van een leerling belangrijker, dan het eindresultaat. Prima uitgangspunt, wanneer je in elk geval jezelf

kunt verantwoorden op vragen zoals 'wat doe je als de leerlingen zo gehaaid zijn dat ze de eerste les de kogel uit hun handen laten vallen en dus na 3 lessen een enorme progressie door (kunnen) maken?' of 'past dit wel bij de aard van de sport of het (eindexamen-)vak?'

Ik ben er van overtuigd dat deze vorm (gelukkig) niet meer zo vaak gebruikt wordt bij BSM en (helaas) nog (te) vaak toegepast wordt bij het reguliere vak LO.

Kogelstoten			
Meisjes 3 kg		Jongens 5 kg	
Prestatie	Cijfer	Prestatie	Cijfer
4,00	4	5,00	4
4,50	4,5	5,50	4,5
5,00	5	6,00	5
5,50	5,5	6,50	5,5
6,00	6	7,00	6
6,50	6,5	7,50	6,5
7,00	7	8,00	7
7,50	7,5	9,00	7,5
8,00	8	10,00	8
8,50	8,5	11,00	8,5
9,00	9	12,00	9
10,00	9,5	13,00	9,5
11,00	10	14,00	10

Tabel 1: atletiektafel Kogelstoten uit Toetsvoorbeelden BSM (2009)

einddoel bereiken is in deze niet relevant, bijvoorbeeld bij bovengenoemd voorbeeld. Het maakt niet uit in hoeverre je je best doet, je wordt uiteindelijk beoordeeld op de scores van je toets. Net zoals bij andere examenvakken als Nederlands en Biologie. Het doel van het beoordelen van het product is nagaan wat het leerresultaat is (Standaert e.a., 2006). En dat blijft natuurlijk de vraag bij beweegonderdelen!

De jongen die al jaren bij een atletiekvereniging zit, haalt de norm wel. Dan meet je geen leereffect.

En haal je de norm van een 6 niet, dan is dat jammer. Het cijfer telt toch maar voor 3,5% mee

Wat mij betreft is productbeoordeling alleen geschikt voor het beoordelen van theoretisch toetsen. Deze manier van beoordelen van bewegingsvaardigheden zijn, net zoals het beoordelen van de theoretische toets, monodimensionale beoordelingen. De vraag is of dit wenselijk is voor de praktische opdrachten en voldoet aan hetgeen we landelijk willen bereiken met het vak BSM.

Contact:

d.witsiers@fontys.nl

Totale ontwikkeling

In de eindtermen van BSM is eindterm 1 voor zowel havo als vwo-leerlingen gelijk. Deze eindterm luidt: De kandidaat kan bewegingssituaties kiezen, arrangeren en begeleiden, voor zichzelf maar vooral voor anderen. Om deze eindterm goed en zorgvuldig uit te kunnen voeren hebben de leerlingen meerdimensionale vaardigheden nodig. Dat betekent dat dit een elementaire rol dient te krijgen in de ontwikkeling van deze leerlingen en dus een centrale plaats verdient in de jaarplanning van BSM. Dat betekent dus ook dat er meerdimensionaal beoordeeld moet worden. Hierin onderscheidt BSM zich wellicht van andere vakken en maakt het vak zo bijzonder.

Enkel het product beoordelen bij praktische opdrachten is (te) monodimensionaal. Alleen aandacht voor het proces is ook niet wenselijk. Zoals zo vaak ligt het antwoord meestal in het midden: zowel een product- als een procesbeoordeling.

In de publicatie Toetsvoorbeelden BSM (2010) is dan ook aangegeven dat het bij de Praktische Opdracht 'Kogelstoten' naast eindterm 1, die de basis is van BSM, om meerdere eindtermen gaat, te weten:

- Eindterm 5. De kandidaat kan deelnemen aan minimaal één looponderdeel, één werponderdeel en één springonderdeel, waarbij het steeds gaat om verdieping van de juiste afstemming van de constituerende elementen (timing, richting, snelheid, afstand) ten opzichte van elkaar.

Coachend lesgeven

Grote voordelen zijn dat jij je handen vrij hebt om de leerlingen daar in hun ontwikkeling te helpen waar ze het nodig hebben. Jij loopt als coach rond, niet om de technieken te verbeteren, maar om de leerlingen in de gelegenheid te stellen dat bij elkaar te doen. Daarnaast zijn de leerlingen veel meer op hun eigen niveau bezig. Leerlingen zoeken het niveau dat past bij de uitdagingen waar ze aan toe zijn, waarbij jij natuurlijk nog steeds de kaders aangeeft en handhaaft. Leer-

- Eindterm 8 (regelen in de rol van beweger). De kandidaat kan er in bewegingssituaties medeverantwoordelijkheid voor dragen dat bewegingssituaties zelfstandig en veilig ontworpen en ingericht worden, op gang gebracht, op gang gehouden en beëindigd worden en indien wenselijk worden aangepast aan de kenmerken en de wensen van de deelnemers.
- Eindtermen 9 (regelen in de rol van begeleider). De kandidaat kan bij bewegingsactiviteiten van een groep deelnemers de rol van instructeur, coach/begeleider, scheidsrechter/spelleider en jurylid vervullen.

Les 1

Deze les is gelijk aan de vorige twee series: het herhalen van het eerder geleerde uit de onderbouw, waarbij de leerlingen van jou leren om de veiligheid te waarborgen en in elk geval de elleboog hoog te houden om blessures te voorkomen. Dit zijn voor mij ook algemene voorwaarden, ongeacht de didactische werkvorm. Vandaar dat in grote lijnen al mijn eerste lessen van een BSM-onderdeel met name docent gestuurd zijn, zodat je het 'gebied' duidelijk kunt afkaderen. Je geeft ook duidelijk aan wat het doel is van deze lessenreeks 'kogelstoten'; aan het einde van de vijf lessen kogelstoten ga je

meten of je door het maken van een bewegingsanalyse en het geven van formatieve feedback via peer assessment de kogel verder kunt stoten dan voorheen.

Les 2 tot en met 5

Als er in les 1 een goede basis is gelegd, ligt de nadruk van de vervolg lessen op de ontwikkeling van zowel de kogelstoter als de coachende medeleerling. De lessen zijn leerlinggestuurd. Het initiatief ligt bij hen. De leerlingen gaan in tweetallen op zoek naar de mogelijkheden om elkaar te verbeteren. Dat kan op verschillende manier waaronder coaching of zelf gemaakt video-beelden van elkaar. Deze beelden kunnen ze mogelijk gaan vergelijken met de bewegingen van een topstoters. Op basis van de verschillen maken ze een beweging- of foutenanalyse en zoeken ze zelf uit waar de mogelijke verbeteringen liggen. Met behulp van verschillende bronnen gaan de leerlingen zelf een trainingsplannetje maken en uitvoeren. Ze trainen en coachen elkaar via formatief peerassessment.

Rol van instructeur: goede uitvoering?

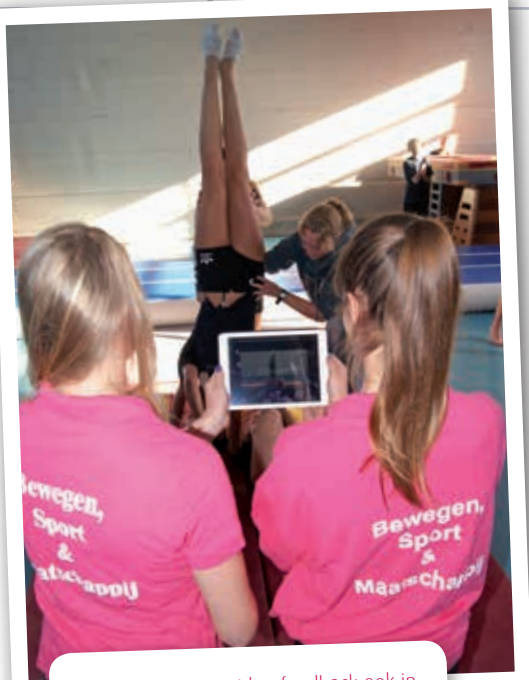
lingen worden meer uitgedaagd en zijn meer probleemoplossend bezig. De actie, en dus (hopelijk) het leermoment, ligt bij hen.

Een bijkomend voordeel is, dat door deze bewuste ontwikkeling van de techniek, wellicht ook de behaalde afstand groter zal zijn. En waarom zou je dat ook niet belonen? Uiteindelijk is de maatschappij ook ingesteld op hoger, verder, harder, mooier, duurder en dergelijke. Een goed proces levert vaak ook een goed product op. Dat geldt ook voor de organisatie van een toernooi; wanneer

het proces naar het eindproduct toe goed verlopen is, is de kans dat het toernooi goed verloopt ook aanzienlijk.

Het coachen beoordelen

Het beoordelen (zowel formatief als summatief) kan met een beoordelingsformulier zoals dat hieronder afgebeeld staat. De beoordelingscriteria zijn gebaseerd op de O'Brien techniek. Bij kogelstoten kunnen leerlingen goed analyseren op basis van de beoordelingscriteria en andere observatie-instrumenten om elkaar aanwijzingen te geven. De uitgangs-

Leerlingen geven video feedback ook in andere bewegingssituaties

houding, de driepas of aanglijbeweging, de uitstoot en de coaching. Coachen is hier ook als criterium opgenomen omdat het ook bij kogelstoten goed te analyseren is en dat leerlingen er actief bij worden betrokken. Bewegingsanalyse maken met

videobeelden zou nog een aanvullend beoordelingscriterium kunnen zijn.

Uiteraard moeten leerlingen ook regelactiviteiten uitvoeren die bij atletiek gebruikelijk zijn zoals het opmeten en zorgen voor de veiligheid.

Bij kogelstoten bepaalt de techniek op basis van de beoordelingscriteria de helft van het cijfer. De andere helft wordt bepaald door het resultaat van de gestoten afstand af te lezen aan de tabel atletiekprestaties. Deze tabel wordt geadviseerd als landelijke norm te gebruiken bij BSM.

Omdat BSM een schoolexamenvak is, is en blijft deze keuze vrij voor elke school en is mede-afhankelijk van de visie van de BSM-docent op het vak. Wat je beoordeelt is ook sterk afhankelijk van wat je doel met BSM of een BSM-lesserieks is. Maar het zou zo mooi zijn als er enige consensus zou zijn over onder andere het beoordelen, met name om de kwaliteit van het vak BSM landelijk te borgen. Ik vind

het in elk geval zeker de moeite waard om hier bewust bij stil te staan en het de aandacht te geven die het verdient. Daarbij wil ik dan ook alle BSM-docenten uitnodigen kritisch naar het eigen beoordelingsstelsel te kijken en dat te bespreken tijdens BSM-netwerkbijeenkomsten, studiedagen of gewoon met je directe collega in de docentenkamer op je eigen school.

Veel plezier en wordt vervolgd!

Dennis Witsiers is docent Beweging Agogische Wetenschappen bij Fontys Sporthogeschool

Bronnenlijst

- Anthoni, K., W. van de Kamp, E. Schrik, E. Swinkels, R. Veldboer, D. Witsiers (2010). *BSM Toetsvoorbereiden*, Enschede: SLO.
- Standaert, R., Troch, F., Peeters, I. & Piedfort, S. (2006). *Leren en onderwijzen*. Inleiding tot de algemene didactiek. Leuven: acco.

Foto's: Dennis Witsiers

BSM beoordeling kogelstoten met driepas staptechniek (atletiek)

Naam: _____ Observatie door: 1) _____ 2) _____ 3) _____ 4) _____

Beoordelingscriteria	onvoldoende (tot 5,5)	voldoende (5,5 - 7,0)	goed (7,0 - 8,5)	Uitstekend (8,5 -10)
1 Uitgangshouding bij de driepas stap-techniek	Houdt de kogel in de volle hand; de kogel ligt niet rustig tegen de hals; de elleboog wijst naar beneden en is niet opgetild; de voeten staan in zijwaartse richting.	Houdt de kogel vast op de middelste vingers; de kogel blijft tegen de hals; de elleboog wijst schuin omhoog; voeten staan recht achterwaarts in de werprichting.	Houdt de kogel vast op de middelste vingers; de kogel blijft zo lang mogelijk tegen de hals; de elleboog wijst schuin omhoog; staat voorover gebogen; voeten staan recht achterwaarts in de werprichting; andere arm wijst naar de grond.	Houdt de kogel vast op de middelste vingers; de kogel blijft zo lang mogelijk tegen de hals; de elleboog wijst schuin omhoog; staat zover voorover gebogen dat de achterste voet loskomt; andere arm wijst naar de grond.
2 Stapbeweging/glijbeweging	Maakt een langzame stapbeweging; maakt te grote passen; draait te snel open tijdens de stapbeweging.	Maakt een stapbeweging met links-rechts-links in de werprichting (rechtshandige).	Maakt de snelle en vloeiende stapbeweging li-re-li in de werprichting; draait pas bij de laatste stapbeweging open.	Maakt de snelle stapbeweging zo snel en vloeiend dat een begin gemaakt wordt met de aanglijbeweging (O'Brien techniek).
3 Uitgangshouding van de standstoot	Staat in opgedraaid op moment van stoten; houdt het lichaam rechtop; houdt de elleboog dicht tegen het lichaam aan.	Staat met het lichaamsgewicht op het achterste been (re); plaatst de rechervoet snel opgedraaid; houdt het bovenlichaam licht voorovergebogen; houdt de elleboog van het lichaam af.	Staat met het lichaamsgewicht op het achterste been (re); plaatst de rechervoet snel opgedraaid; houdt het bovenlichaam licht voorovergebogen; houdt de elleboog van het lichaam af.	Staat met het lichaamsgewicht op het achterste been (re); plaatst de rechervoet snel opgedraaid; houdt het bovenlichaam licht voorovergebogen; houdt de elleboog van het lichaam af.
4 Uitstoot	Stoot alleen met de arm; de uitstoot mist versnelling; maakt een worp doordat de elleboog laag blijft.	Draait uit in de volgorde benen, romp, arm en ten slotte de hand waarmee de kogel wordt weg gestoten.	Draait uit in de volgorde heup, knie, voet, romp, schouder, arm en ten slotte de hand waarmee de kogel versnellend wordt weg gestoten.	Draait uit in de volgorde heup, knie, voet, romp, schouder, arm en ten slotte de hand waarmee de kogel explosief wordt weg gestoten.
5 Coaching	Is vooral met zijn/haar eigen bewegingsverloop bezig; is moeilijk te coachen.	Kan met gerichte instructie analytisch naar het bewegingsverloop van een medeleerling kijken en een daar een aanwijzing op geven.	Kan met gerichte instructie meer analytisch naar het bewegingsverloop van een medeleerling kijken en een daar een aanwijzing op geven.	Kan analytisch naar het bewegingsverloop van een medeleerling kijken en daar een passende aanwijzing en een passend voorbeeld bij geven.